

Budapest, 1898. október 12. – Balatonaliga, 1959. augusztus 4.

Kispolgári családban született. Kereskedelmi érettségit tett, majd Bécsben és Berlinben egyetemi tanulmányokat folytatott, diplomát azonban nem szerzett. Már középiskolásként tagja lett a Galilei Körnek, és részt vett annak háborúellenes megmozdulásaiban. Versekét és irodalmi problémákkal foglalkozó cikkeket írt, főként Kassák Lajos Ma és Tett című folyóirataiban publikált. 1917 őszén a szociális gondolat és a gyakorlati politika felé fordulva néhány ifjú társával együtt kivált Kassák köréből, s Kilencszáztizenhét címmel önálló programot fogalmazott meg. 1918 folyamán bekapcsolódott a forradalmi szocialisták Korvin Ottó és Sallai Imre vezetete szervezkedésébe. 1918 novemberében a Kommunisták Magyarországi Pártja alapító tagja, a Vörös Újság egyik legfiatalabb munkatársa. A Budapesti Központi Forradalmi Munkás- és Katonatanács tagja. 1919 őszén, a kommün bukása után emigrálnia kellett, Bécsbe távozott. A párton belüli politikai harcokban a Landler-frakcióhoz tartozott. Írt a Proletárba, 1921-től a Bécsi Vörös Újság munkatársa, 1925 augusztusától a magyar párt Bécsben kiadott elméleti lapja, az Új Március egyik szervezője és irányítója. A kommunista párt első, 1925. évi bécsi kongresszusán ellátta a titkári teendőket. 1926 júniusában, Berlinben a központi bizottság póttagként kooptálta a testületbe, és az itthoni mozgalom erősítésére, Magyarországra küldték. A KMP 1926. december 29-30-i plénumára ismét Bécsbe utazott. 1928 végén teljes jogú KB-tag lett. Többször járt különböző pártmegbízatásokkal Magyarországon, ő szervezte meg a Kommunista című lapot. Az emigráció belső vitáiban elítélte Alpári Gyulát és Szántó Bélát a szociáldemokráciával és a szakszervezeti mozgalommal kapcsolatos békülékeny álláspontjuk miatt. Lukács magyarországi helyzetelemzésétől, az ún. Blum-tézisektől azok „opportunistá” volta miatt szintén elhatárolta magát. A KMP második, 1930. februári-aprilocskai kongresszusán ideológusi szerepe ellenére a parasztpolitikáról tartott beszámolót. Frakciózással vádolták, ezért kimaradt a KB-ból. A KMP Külföldi Bizottsága határozata értelmében 1930 végén újra Magyarországra kellett jönnie. Egyik illegális találkozáján, december 31-én letartóztatták, és 1931-ben három és fél évi fegyházra ítélték. 1932. decembertől a Csillagbörtönben raboskodott. Börtönévei alatt írta Szabó Ervin helye a magyar forradalomban, valamint Marx és a magyar forradalom című tanulmányait. 1934. januári kiszabadulása után először Prágába, majd a Szovjetunióba ment. Moszkvában a Komintern Végrehajtó Bizottságának a tagjaként dolgozott, emellett a Lenin Iskola tanára. 1937 és 1939 között ismét Prágában élt, a Dolgozók Lapja és a Magyar Nap című újságok munkatársa, ő irányította a magyar pártszervezet ügyeit. Ezekben az években is jelentős elméleti cikkeket, tanulmányokat írt. Mindenekelőtt a népfrontpolitika és a kommunista mozgalom kapcsolatát igyekezett tisztázni. Ekkor írta a hazai munkásmozgalom stratégiája szempontjából egyik legjelentősebb művét, a Marxizmus és népiességet. (A könyv 1943-ban Kállai Gyula neve alatt itthon is megjelent.) Prágából a német megszállás elől Lengyelországon és Svédországon keresztül visszatért a Szovjetunióba, 1939 nyarától ismét Moszkvában dolgozott. A második világháború idején, a Komintern VII. kongresszusa szellemében, a népfrontos összefogáson alapuló antifasiszta küzdelem aktív résztvevője; rendszeresen közölt írásokat az Új Hangban, ő irányította a moszkvai Kossuth rádió adásait, és szerkesztette az Igaz Szó című újságot. Fontos szerepet játszott az 1944. szeptemberi és októberi értekezleteken, amelyeken megvitatták az MKP új akcióprogramját. Gerő Ernővel

együtt ők véglegesítették a pártprogramot. 1944. október végén Románián keresztül tért haza. Mint a Magyar Kommunista Párt központi vezetőségi tagja Szegeden a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front egyik szervezője, a népfront lapjának, a Délmagyarországnak 1945. április 17-ig társszerkesztője. A nemzeti függetlenségi frontot alkotó öt párt 1944. december 3-i szegedi tárgyalásain ő képviselte az MKP-t. December 22-én – Szeged város képviselőjeként – az MKP egyik vezérszónoka az Ideiglenes Nemzetgyűlésben a kormányprogram feletti vitában. 1945. január 26-ától május 11-éig a Nemzeti Főtanács póttagja, majd szeptember 27-ig a testület rendes tagja. A fővárosi hadműveletek befejezését követően, az 1945. áprilisi központi vezetőségi ülésen bekerült a titkárságba. A Szabad Nép főszerkesztője lett. Az 1945. május 22-én létrehozott politikai bizottságba is beválasztották. A pártapparátusban több osztályt irányított; a Sajtó Osztályt és a Propaganda Osztályt 1945. április 13-tól 1946-ig, az Értelmiségi Osztályt 1946. októbertől 1947-ig vezette, a Külügyi Osztály vezetője 1947. október 16-tól 1948-ig volt. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Csongrád és Csanád vármegyei választókerületből ismét bejutott a törvényhozásba. A hetvenfős kommunista frakció vezetője, tagja volt a parlament politikai bizottságának. Hat egymást követő ciklusban, élete végéig képviselő maradt; 1947. augusztus 31-étől az MKP illetve a Magyar Függetlenségi Népfront Csongrád-Csanád választókerületében és a Csongrád megyei listán, 1958. november 16-án a Hazafias Népfront budapesti listájáról került be a törvényhozásba. 1947. szeptember 22–27. között Farkas Mihállyal együtt ő képviselte az MKP-t a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának a Wroclav melletti Szklarszka Porebában tartott, a második világháború utáni államközi kapcsolatokban fordulatot hozó alakuló ülésén. A résztvevő kilenc kommunista párt tanácskozásán a szovjet formulát fogadták el, miszerint a népi demokrácia betölti a proletárdiktatúra funkcióit, ezért a tanácskozáson elmondott „népfrontos” beszéde és addigi, a többpártrendszerrel hosszú távon számoló nézetei miatt önkritikára kényszerült. 1947–1948 fordulóján – alkalmazkodva az új helyzethez – már az egységes munkáspárt, a Magyar Dolgozók Pártja programnyilatkozata kidolgozását irányította. Az egyesített munkáspártban is megőrizte vezető tisztségeit, 1950 májusától 1951. februárig az MDP főtitkárhelyettese. 1950-ben megvált a Szabad Nép főszerkesztői posztjától. Az MDP szűkebb vezetőségéből egyedül neki voltak aggályai a Rajk-perrel kapcsolatban, természetesen nem a nyilvánosság előtt. 1949-ben az átszervezett MTA tiszteletbeli tagjává választotta. 1949. június 11-étől 1953. július 4-ig népművelési miniszter. A kultúra teljhatalmú diktátora volt, ahogy ez kifejezésre jutott a Lukács-vitában (1949–1950), majd a Déry Tibor irodalmi munkásságát bíráló Felelet-vitában (1952) játszott szerepében. Az 1953. júniusi párthatározat elmarasztalta azért, mert a párton belül teljesen kisajátította az elméleti és a kulturális munka irányítását. Kihagyták a kormányból, június 28-án kikerült az MDP Politikai Bizottságából, és KV-titkári pozíciójából is leváltották. 1953. júliustól az Elnöki Tanács elnökhelyettese, 1953 októberében megbízták a Társadalmi Szemle, a párt elméleti folyóirata főszerkesztői tisztevel. Az 1956. július 21-i KV-ülésen visszakerült a politikai bizottságba. Megválasztásában fontos szerepet játszott, hogy 1956. márciusban, az SZKP XX. kongresszusa utáni központi vezetőségi ülésen keményen bírálta Rákosi Mátyás politikáját, és sürgette a törvényesség helyreállítását. 1956. október 23-i megjelenését a Szabad Nép székházában a lap újságírói ellenségesen fogadták. Október 25-én megszűnt politikai bizottsági tagsága. Október 31-én a szovjet nagykövetség munkatársai a Szovjetunióba menekítették. Már 1957 áprilisában hazatérhetett Az emigrációból, miután az MSZMP Ideiglenes Intézőbizottsága 1957. februárban visszahívta. Még a Szovjetunióban írta meg Eszmei tisztaságot! című politikai helyzetértékelését, amelyet a Kádár-féle vezetés ideológiai restaurációs kísérletként értékelt. Itthon megpróbált bekapcsolódni az elméleti

munkába, de a korábbi időszakkal szemben nem tudott elég kritikus lenni: lényegében visszautasította a Rákosi-rendszert ért – szerinte túlzott – kritikákat, úgy látta, hogy Magyarországon 1957-ben nem új politikára van szükség, hanem a régit kell jól csinálni. Kádár János az 1957. júniusi pártértekezleten visszautasította az álláspontját. Látszólag, pártszerű magatartást tanúsítva, meghajolt a többség véleménye előtt; 1957. június 29-én beválasztották az MSZMP Központi Bizottságába. Az Elnöki Tanácsban 1958. november 26-ig töltötte be az elnökhelyettesi tiszteket, de haláláig tagja maradt a testületnek. A törvénysértéseket lezáró, 1962. évi központi bizottsági határozat nem nevezte meg a felelősök között.